

НИКОЛАЙ ХАЙТОВ
КАРАБОРУНСКИЯТ ЗЕВС

chitanka.info

— Лошо е да си професионален ренегат — въздъхна моят спътник, чернобрад, около тридесет и пет годишен мъж. После той събра полите на зелената си шуба и докато влакът летеше в тъмната нощ, а сугращицата барабанеше по заледения прозорец на купето, продължи да разказва с топъл гръден бас.

— Лошо е например да си агроном и да фабрикуваш компоти или — не дай боже — да си лесовъд като мене, а да правиш налъми. Зная, че така говорят понякога и хора, които не са помирисали ни гора, ни поле, но с мене случаят е друг: аз вдишвах седем години и вонята, и аромата на гората и мога да кажа, че особено в началото вонята беше повечко. Може би затова, че направо от университета попаднах в най-големия родопски пущинак. Аз съм от полските села, бях виждал гора, но се оказа, че едно е да си я виждал туристически или с учебна цел, а друго — да те задънят на участък двайсетина километра от най-близката помашка махала.

В началото не можех да понасям дима на газената лампа и вкуса на варените картофи, с които всяка вечер ме хранеха горските. Будеше ме нощем и скърцането на дървената хижичка, щом я забрулеше вятърът, стряках се от нощните крясъци на улулицата, а на това отгоре — през вечер трябваше да залагаме пусия за контрабандисти — стари вълци, които дебнеха, за да отхапят от кожата на гората. Дотам се бях разочаровал от лесовъдството, че обмислях вече как да се измъкна от този пущинак. И навярно щях да го направя, преди да съм „годинясал“, както се подбиваха горските, ако не бях извършил една грешка.

Трябваше да набележа за отсичане 500 — 600 кубика от една смърчова гора по северозападния стръмен склон на едно от многото била, които пресичат местността в тази част на Родопите. Беше рано пролетта и снегът още не се беше стопил по височините, та се поизмокрих. Искаше ми се по-скоро да се върна в топлата хижичка. Позавъртях се кое-как с чукчето, маркирах от по-едрите и престарели дървета и си тръгнах. Не се огледах, не видях откъде започнах и къде спрях. След мене секачите започнаха да повалят. Мина някое време и един ден горският надзирател, който завеждаше сечището, доприпка: „Свърши се — кай, — другарю лесничей, отиде Караборун... помете го вятърът“. Плюх си на петите, отидох там и що да видя: гробища!... Без да съобразя в коя посока бие страшният за онези места

северозападен вятър — „сърбинът“, както го наричат, — бях отбелязал за отсичане тъкмо ония стари крайни дървета, които защитаваха гората по целия склон. Вмъкнал се веднъж в насаждението по пътя, който аз му бях открил, „сърбинът“ със страшна сила се беше развъртял, изкъртил бе стотици дървета, докато една гъста група брадати смърчове го бяха препънали и спрели опустошението... А три години бях изучавал теория на сечите: как с помощта на лесовъдската наука сечта от синоним на унищожение може да се превърне в синоним на възобновление.

След този случай за бягство не можеше и да се мисли. Заръкавих се да поправа опустошението. Разчистих повалените дървета, а след това наредих хубаво да се разрови почвата.

Другата есен на това място поникна сгъстен като четка смърчов самосев, превърна се в младияк и след година-две запуши провъртяната от вятъра дупка.

Междувременно аз трябваше да извеждам сечи и в други насаждения, само че преди да ударя брадвата, вече девет пъти се обръщах да „помириша“ посоката на вятъра, да узная откъде обича да връхлита „дърволомот“, за да проникне в зелената крепост на смърчовете. Малко по малко започнах да проумявам, че гората не е „съвкупност от дървета върху единица площ“, както гласеше школската формула, а един безкрайно разнообразен и интересен свят със свои сблъсъци и драми, свързан в биологическо единство с вятъра и слънцето. Един суров и първобитен свят, в който микробът на плесента играе еднаква роля с дърволома.

За щастие този свят се върти около една вековечна ос — слънчевия лъч. И той е ключът на всички сблъсъци и драми. Дори неплодните, подивели под вековна горска сянка почви могат да се опитомят с помощта на слънчевия лъч. Мъничко светлина и топлина са достатъчни, за да обърнат сложния химизъм на тези почви в благоприятна посока, и те стават годни да хранят попадналите върху тях горски семена.

Това беше сладка работа. Сладка и... мъчна, защото за възстановяването на гората трябваше да се боря едва ли не с всичките природни стихии: с вятъра и сушата, със студа и преспите, с гъбните и насекомни вредители. По-важно е друго: тази борба ме увлече.

Оттук нататък газеничето, варените картофи и самотията вече загубиха значение. За първи път аз почувствах у себе си нещо от митичното могъщество на Зевса, на въоръжения с науката човек. Кой дявол ме караше да споделя веднъж тази мисъл с моя окръжен началник. Тая трътлеста канцеларска мишка не ме разбра и ме взе на подбив: „Гледай го ти караборунския Зевс!... — удари той да се смее през глава. — Дано — кай — съвсем не излетиш в небесата, докато те преместим от тоя пущинак“.

Не мина месец, „изтеглиха“ ме в окръжното управление и ме тикнаха в плановия отдел — референт. Подърпах се, протестирах, но началството прояви характер и останах.

Така свърши „Зевсовият период“ в моята работа и започнах службата. Губи-време е да разказвам за нея. Ще спомена само, че при една кадрова комбинация попаднах в София — пак референт, но в „Труд и норми“. Смятах, че тука ще векувам, но животът ме опроверга. Станаха ланските съкращения в апарата на управлението и аз трябваше отново да се върна в провинцията. Междувременно бях се вече оженил и отседнал в София и не ми се щеше да хласкам отново гардероба насам-нататък, нито да се разделям с жена си. На всичко отгоре точно по това време срещнах един свой земляк — председател на трудово-производителна кооперация за налъми. Като разбра на какъв огън се пека, предложи ми да остана технолог при тях. Така се озовах в кооперация „Налъм“, уж технолог, а покрай това — калкулант, плановик, търговски пътник... зарових се в една бумажна работа — краят ѝ не се виждаше.

Зиме или пролет, лято или есен — все в канцеларията; една кошарка от разкрач и половина. Гледам небето през оплютия от мухите прозорец и все ми се чини, че се кани да вали, че на земята е настъпила вечна есен. А и настроението — есенно. И как да не е есенно, като пролетта усещам само когато цъфне джанката в двора на кооперацията. Такава пролет с една джанка не пълни душа, когато си я усещал в цъфтежа на милиарди клончета, в песента на пойните птици — в бездънната синева на родопското небе.

Пък и работата беше една особена... Не можех да се отърва от чувството, че тези калкулации, квитанции, ордери и бележки, които пишех по цели дни — тая цялата огромна архива, която трупах, след

година-две ще я натоварят на гальоти, за да я смелят на каша в мукавения завод.

На това отгоре се случиха и други дреболии: щом председателят на кооперацията, иначе мил и деликатен човек, произнесеше инженерската ми титла, в очите му запламтяваха присмехулни пламъчета. Жена ми по-рано казваше, че мириша на борина и смола, сега вече не повтаряше тая мила закачка.

Това ме потискаше, без дори да го осъзнавам. Започнах да чувствавам постоянна тежест, като че носех на гърба си кош баластра. В лицето не се и гледах — дразнеше ме тая женска белота, която бях придобил в моята кооперативна кошарка. Една неделя реших да се поразкърша до Люлин, да ме усуче малко вятърът. Не исках да безпокоя жена си, която преглеждаше домашните работи на своя клас. Реших да се измъкна сам. Времето беше малко влажно, с половинки беше неудобно. Дойде ми наум, че мога и с ботуши, затова обаче трябваше да обуя брич — един от моите недоносени бричове, оставени в сандъка за вехти дрехи. Отидох в килера и започнах да ровя. Премятах износени фанели, якета и полушубки, докато нещо заблестя в полуздрача и в ръцете ми се озова униформената лесовъдска куртка със сребърни вензели и заръждавяла от влагата сърмена лесовъдска емблема с дъбови листа...

Потреперах от вълнение и нещо ме придави. Стори ми се, че тази емблема бях самият аз, запратен във вехтошарския сандък на кооперация „Налъм“. Всичко, което бях преживял и преболял през двете ми „спокойни“ години там, всичко, натрупано из ден в ден, се оформи изведнъж в една ясна мисъл, в едно решение: да се върна пак към моето „зелено поприще“.

Чудесно като порив, но като размислих вечерта, разбрах, че мъчно е да се осъществи. Гората упражняваше върху мене притегателна сила, но как да помъкна и жената, когато работата и домът ѝ бяха тук?

Възмечтал веднъж отново за простор — нямах вече никакъв покой. Оста, на която криво-ляво се тангъркаше талижката на живота ми, се счупи и заорах в едно мъчително колебание. Имаше минути, когато ми се струваше, че е вече твърде късно да се връщам в горите: „Що ти трябва на баир лозе?“ — съветваше ме един благоразумен глас, но неговият антипод му се противопоставяше веднага: „Кой е твоят

битов идеал? — ревеше с всичка сила той. — Стая, кухня и антре? Кой е твоят естетически идеал? — веднъж в месеца на квартално кино; а професионалният — налъмите. Нима ще преживееш с толкова?“ — бунтуваше се антиподът и по три пъти ме караше да се превъртам в леглото.

Нямах покой и когато заспивах; явяваше се дявол знае откъде моят председател и с блага усмивка тръгваше към мене, висок като камбанария и обут в огромни букови налъми. Пристъпваше от крак на крак: хлоп-оп, хло-оп и аха-а, да ме смаже като дървеница.

Има и в техниката едно явление — износване. Метални оси, подложени на удари с години, траят, не променят с нищо структурата си, но идва един момент, когато тези силови натрупвания, тези хиляди незначителни удари се сумират и последният, критичният, който с нищо не е по-силен от другите, е и фатален. Този удар преодолява сцеплението и строшава якия метал.

Същото се случи и с мене.

Състоянието ми ще да е било твърде обезпокоително, та жена ми извика братовчеда си — лекар, за да ме прегледа у дома. Затворихме се в една стая и той започна. Чука ме отгук-оттам, взира се в клепачите на възпалените ми от безсъние очи, надзърта в гърлото, мачка ме по корема, удря ме в коляното, въртя ме насам-натам, най-сетне дигна рамене:

— Дявол го знае... Имаш вид на пътник за оня свят, а нищо не мога да открия. Трябва да отидеш в ИСУЛ за цялостно изследване.

Докато ме побутваше докторът, хрумна ми една идея. Щом свърши със заключението, накарах го да седне и му рекох:

— Мили братовчеде, аз вече съм изследвал своята болест и я знам. Работата е на живот и смърт. Ще оздравея или не — зависи от тебе. — Момчето опули очи, пребледня и заслуша още по-внимателно, а пък аз му разказах в кой катран е завряла душата ми и какъв ми е лекът.

— Кажи на жената — продължих аз, — че болестта ми е по-лоша и от рак, че има само едно спасение — да изляза на зелено! Ако тя иска — нека дойде с мене, ако не — воля ѝ, да остане. През зимата ще я спохождам, през ваканцията — ще е при мене. Ще си домилеem и животът ни ще стане по-вкусен. Без друго от такава мърша каквато съм, тя няма никаква полза.

Какво е казало докторчето на жена ми — не зная. На вечерята по този въпрос не говорихме. Стъмни се и легнахме. Полежахме... помълчахме. По едно време тя въздъхна, извърна се към мене и се усмихна през сълзи:

— Жуци (от Жельо, та Жуци)... пак ми замириса на борина...

Събеседникът ми замълча, навярно за да спре мисълта си на нещо много свидно. Вагоните се полюляваха ритмично и поскърцваха на завоите. Спирачките застъргаха — приближавахме гара. От прозореца на купето струеше виелица.

— Гара Кричи-и-м — разнесе се предупредителният глас на кондуктора.

Спътникът ми стана и засваля раницата. Беше в ботуши и брич със зелени кантове.

— А сега... накъде? — станах и аз да се сбогуваме.

— Сега — нагоре! Да си огледам местослуженето. Да има и някоя махалица наблизо, за жената... Да не забравя даскалъка. — Очите му се усмихнаха, умни, сиво-зелени очи, събрали виделината на утрото. На перона той се обърна и дигна ръка за поздрав: под разкопчаната шуба блесна сърмената емблема от дъбови листа.

След малко зеленото перце на шапката му заплава между навалищата, докато се изгуби от очите ми.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.